

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Іванілова Ірина

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Царенко О.М.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені

Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна

У статті розглядається проблема профорієнтації учнівської молоді, визначено перспективні напрями її вдосконалення, зокрема за допомогою мультимедійних технологій. Значні можливості мультимедійних засобів для візуалізації відомостей про професії дають можливість не лише інтенсифікувати процес професійного самовизначення старшокласників, а й сприяють формуванню навичок XXI століття (інформаційна та мультимедійна грамотність, комунікативні навички тощо).

Ключові слова: *професійна орієнтація, професійне самовизначення, засоби мультимедіа, інформаційно-комунікаційні технології.*

Multimedia technologies in the professional self-determination of high school students

Ivanilova Irina

Scientific supervisor: Candidate of pedagogical sciences, Associate Professor Tsarenko O.M.

The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,

Kropyvnytsky, Ukraine

In article deals with the problem of vocational guidance of student youth, the perspective directions of its improvement are determined, in particular, with the help of multimedia technologies. Significant possibilities of multimedia means for visualization of the information about the profession give an opportunity not only to intensify the process of professional self-determination of senior pupils, but also contribute to the formation of skills of the XXI century (information and multimedia literacy, communication skills, etc.).

Keywords: *professional orientation, professional self-determination, multimedia, information and communication technologies.*

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційного суспільства зумовлює необхідність розв'язання педагогами комплексу проблем, пов'язаних з формуванням компетентностей школярів з основ наук і з важливими завданнями професійної орієнтації учнівської молоді. Адже сучасне профільне навчання спрямоване на своєчасний вибір школярами професії, яка

відповідає їх індивідуальним психофізіологічним особливостям і перспективним потребам народного господарства в кадрах.

Наявні соціальні проблеми сучасного суспільства створюють ситуації невідповідності між вимогами роботодавців до кваліфікації працівника і неготовністю молоді до вибору професії та виконання своїх професійних обов'язків у нових економічних умовах.

Зазначене актуалізує проблему проведення профорієнтаційної роботи із старшокласниками, яка у середній школі обмежується вузькими цілями формування знань, умінь і навичок у той час, коли вибір професії та професійне становлення учнівської молоді має важливе теоретичне і методологічне значення для вирішення завдань суспільної практики.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних умовах запровадження ринку праці вітчизняні науковці (Д. Закатнов, Н. Побірченко, В. Сидоренко, Є. Павлютенков, М. Янцур та інші) розглядають особистість у цьому процесі як активний, самостійний і творчий суб'єкт професійного самовизначення. Саме з цієї позиції має відбуватися вдосконалення зовнішніх умов, за яких здійснюється вибір майбутньої професії школярами.

На важливості проблеми формування активності, ініціативності, відповідальності, творчості, дисциплінованості, самостійності й інших необхідних ринку праці особистісних характеристик учнівської молоді в сучасних соціокультурних умовах наголошується у працях І. Беха, Н. Ничкало, М. Левківського та інших відомих вчених.

У ринкових умовах спостерігається зростання потреби народного господарства у кваліфікованих кадрах різних професій (особливо робітничих), що загострює проблему професійної орієнтації. Ще більше актуалізує окреслену проблему її недостатня розробка педагогічною наукою у минулому та відсутність спеціальних досліджень із проблеми профорієнтаційної роботи з учнями старшої (профільної) школи у навчально-методичній і виховній діяльності вчителів трудового навчання та технологій.

В умовах науково-технічної революції праця характеризується, з одного боку, використанням сучасної техніки і автоматики у виробництві, а з іншого – існуванням у багатьох галузях народного господарства важкої фізичної праці, яку ще не можливо механізувати. Тому учнів необхідно готувати до різних видів роботи, що передбачено шкільною програмою з предмету «Технології». Вітчизняні дослідники (О. Коберник [2], В. Сидоренко [4], М. Янцур [7] та інші) розглядали особистість як активний і творчий суб'єкт професійного самовизначення. Отже, мають вдосконалюватися умови, в яких здійснюється вибір майбутньої професії.

Мета статті: виявити умови підвищення ефективності профорієнтаційної роботи у старшій школі засобами мультимедіа.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз науково-педагогічної літератури та електронних інформаційних джерел, вивчення педагогічного досвіду); емпіричні (педагогічне спостереження, бесіди; узагальнення результатів дослідження).

Виклад основного матеріалу. На важливості проблеми формування активності, відповідальності, творчості та інших необхідних ринку праці особистісних характеристик учнівської молоді в сучасних соціокультурних умовах наголошується у працях Г. Терещука, Д. Тхоржевського, М. Янцура та інших учених. Як зазначає Д. Тхоржевський, особливістю профорієнтаційної роботи з учнями у шкільних майстернях є орієнтація їх на масові робітничі професії. Ефективність такої роботи залежить від стану технології та виховання у конкретній школі, від організаторських здібностей вчителя трудового навчання (вчителя технологій), залучення до профорієнтаційної роботи всього педагогічного колективу [5].

Доцільно зазначити, що нині окремим етапом профорієнтаційної роботи вчені виокремлюють процеси трудового і професійного навчання молодого покоління у старшій школі. При цьому, особлива роль вчителя технологій у системі профорієнтаційної роботи визначається специфікою його професійної діяльності. Зокрема, у процесі проведення занять вчитель технологій реалізує

такі види профорієнтаційної роботи: повідомлення учням знань про професії; глибоке і всебічне вивчення інтересів учнів, допомога їм в набутті знань, необхідних для оволодіння професією; проведення бесід профорієнтаційного спрямування та індивідуальних професійних консультацій.

Успішність вибору старшокласниками майбутньої професійної діяльності залежить від особистісних характеристик конкретного учня, зокрема: правильної самооцінки здібностей, інтересів, можливостей і обмежень; знання того, що потрібно для успішного оволодіння конкретною професією; вміння співвідносити результати самооцінки із знаннями вимог професій. Відповідно, трудова діяльність – це процес взаємодії індивіда з дійсністю, де й відбувається становлення його як особистості. Відповідно, у процесі професійного самовизначення старшокласників вчителів технологій необхідно звертати увагу на їх індивідуальні нахили, пізнавальні інтереси та здібності [5, с.12].

Як показує практичний досвід, застосування інформаційно-комунікаційних технологій і мережаних ресурсів дає можливість вчителів ефективно проводити профінформацію, профагітацію і профпропаганду, які сприяють підвищенню зацікавленості учнів старшої школи проблемою вибору майбутньої професії [6].

Разом з цим, методика створення вчительської презентації має ґрунтуватися на алгоритмічній інструкції вибору професії для старшокласників. Зміст презентацій (згідно до загальноновизнаних «кроків вибору професії») повинен містити взаємопов'язані слайди, які дають змогу старшокласникам оволодіти основами вибору професії. Зокрема:

Крок 1. Як не потрібно діяти. У процесі вибору майбутньої професії старшокласники керуються підлітковими мріями. Одних привертає романтика, яка заснована не на реальному знайомстві з майбутньою професією, а на її вигаданій кіноверсії; інші беруть за приклад життєвий досвід, а деякі 16–17-ти річні громадяни вступають до закладів професійної освіти «за компанію» з другом або визначальним для них є місце розташування освітнього закладу.

Крок 2. Самомотивація. Доцільно записати на аркуші паперу всі свої бажання щодо майбутньої професії. Цей етап також важливий, адже мудрість східних народів свідчить: «Обережний будь з тим, чого бажаєш, бо прийде момент, і доб'єшся цього».

Крок 3. Визначення своїх здібностей. Оцінювання старшокласниками власних інтересів (дати відповіді на такі питання: який вид діяльності тобі подобається? Чим ти займаєшся у вільний час? Чи достатньо ти комунікабельний? Які шкільні дисципліни (науки) тобі подобаються?). На цьому етапі доцільно використати діагностичні тести, опитувальники тощо.

Крок 4. Перевірка зробленого вибору на практиці. Для цього потрібно якомога більше дізнатися про свою майбутню професію (під час екскурсій на підприємства та в заклади професійної освіти, у процесі опрацювання інформаційних джерел тощо). Докладна інформація є в Інтернеті у базі опису сучасних професій, які вимагають відповідної освіти. Для цього доцільно використати: словник професій на сайті «Профорієнтація. Освіта. Зайнятість»; словник професій на сайті «E–executive», в якому наведено загальні описи професій і специфічні описи для таких галузей професійної діяльності, як «Право», «Інформаційні технології», «Виробництво», «Фінанси», «Реклама і PR», «Адміністрація», «Робота з персоналом», «Маркетинг і продажі»; тлумачний словник іншомовних назв професій і спеціальностей (особливо корисно ознайомитися із сайтами працевлаштування, де зазначені рейтинги популярних спеціальностей: <https://rabota.ua/>; [https://jobs.ua/ukr](https://jobs.ua/ukr;); <https://www.olx.ua/uk/rabota/>; <https://privatbank.ua/work> та інші.

Крок 5. Позитивні і негативні риси. Усі професії передбачають наявність певних особистісних якостей. Якщо людина відповідає вимогам професії на 50%, то це вже свідчить про можливе місце її працевлаштування, адже такий працівник цілком може справлятися із професійними обов'язками; якщо на 70% – цією професійною діяльністю така людина легко оволодіє, а виконувати професійні обов'язки їй буде нескладно; відповідність на 80%–90%

зустрічається досить рідко, проте таких працівників вважають незамінними на робочому місці.

Крок 6. Оцінювання рівня престижності професії. Для цього потрібно ознайомитися з оголошеннями про вакансії, орієнтуватися в потребах ринку праці регіону та країни в цілому. Досить важливими є економічні відомості про професії (оплата праці, соціальний пакет тощо). Для оволодіння обраною професією (спеціальністю) доцільно проаналізувати можливості закладів професійної освіти, зокрема на скільки якісно вони проводять підготовку фахівців. Також на цьому етапі визначається перспективність майбутньої професійної діяльності, можливості кар'єрного зростання тощо. Досвід інших країн переконує, що перспективними професіями XXI століття можуть бути: програміст, системний аналітик, менеджер з маркетингу і PR (зв'язкам з громадськістю) та інші.

Крок 7. Використання допомоги фахівців. У цьому випадку це може бути вчитель трудового навчання та технологій, шкільний психолог, класний керівник, працівник центру зайнятості та інші фахівці, які можуть надати кваліфіковану допомогу та порекомендувати відповідні заклади освіти для вступу на навчання.

Крок 8. Порівняльний аналіз та остаточний вибір майбутньої професії. На цьому етапі (коли зібрано максимум інформації), доцільно скласти список «фаворитів» з 5-10 позицій і використати перевірений спосіб з аркушем паперу з двома колонками: плюси і мінуси. При цьому діяти слід методом виключення. Коли в списку залишиться три пункти, потрібно провести додаткове, детальніше дослідження і зробити остаточний вибір.

Зазначене переконує, що всі «кроки» (етапи) щодо вибору майбутньої професії доцільно здійснювати з використанням сучасних мультимедійних засобів, які в поєднанні з мережевими ресурсами нині відіграють значну роль у підвищенні ефективності профорієнтаційної роботи вчителя технологій взагалі та під час проведення навчальних занять зокрема [7].

Метою проведення деяких презентацій може бути ознайомлення старшокласників з різноманіттям світу професій, їх місцем і значенням у сучасних ринкових відносинах, потребою країни і окремих галузей народного господарства у кадровому забезпеченні та роллю професійних знань в розвитку суспільства. Як свідчить практика, мультимедійне забезпечення навчальних занять щодо пошуку інформації профорієнтаційного змісту, викликає особливу зацікавленість старшокласників. Крім цього, попередня професійна діагностика з використанням комп'ютерної техніки допомагає школярам усвідомити необхідність правильного вибору професії, а також переорієнтувати їх (за необхідності) на інші види майбутньої професійної діяльності.

Зокрема, інтерактивними методами можна безкоштовно пройти профорієнтаційне тестування (<http://mycareer.org.ua/test>, <https://sites.google.com/site/profesn/testi-na-proforientaciju>, http://school_100.dnepredu.com/uk/site/anketa.html), отримати рекомендації через електронну пошту з пріоритетних професій, ознайомитися з важливою для вступників інформацією на сайтах закладів професійної освіти.

Також одним із ефективних видів профорієнтаційної роботи є перегляд і обговорення відеофільмів, комп'ютерних «роликів» (фрагментів) профорієнтаційного змісту, які за допомогою гіперпосилань можуть «вбудовуватися» в мультимедійну презентацію. Проте, вчитель має попередньо сам ознайомитися з відеофільмом, оцінити його зміст, пізнавальне і виховне значення для старшокласників. Наприклад, перед *демонстрацією* необхідно підготувати учнів до його перегляду (повідомити мету демонстрації, поставити перед ними питання, на які вони повинні знайти відповіді у сюжеті відеофільму).

Отже, вміло користуючись комп'ютерною технікою і мережаними ресурсами, зокрема звичними для старшокласників соціальними мережами можна урізноманітнити форми і методи навчальної та профорієнтаційної роботи з учнями. Зокрема, нині є досить популярною мережа «Facebook», де всі

державні структури (кабінет міністрів, служба зайнятості та інші) мають власні сторінки: <https://www.facebook.com/KabminUA/videos/1542313722468683/>.

Таким чином, Інтернет і комп'ютерні технології стали невід'ємною складовою не тільки повсякденного життя, а й освітнього процесу в цілому. Учні різного віку і категорій сприймають комп'ютерні технології з набагато більшим інтересом, ніж традиційні підручники та посібники, а також друковані засоби масової інформації. На шляху інформатизації суспільства і всебічного поширення глобальної комп'ютерної мережі Інтернет стає зрозумілою актуальність використання мультимедійних технологій в освітньому процесі, зокрема з метою профорієнтації учнівської молоді. Мультимедіа-технології (мультимедіа та гіпермедіа) як один із перспективних напрямів інформатизації освітнього процесу, інтегрують у собі потужні розподілені ресурси, які здатні забезпечити належне середовище для формування й розвитку ключових компетентностей майбутнього фахівця (за сучасних умов – інформаційну й комунікативну компетентності). Водночас, мультимедіа як система комплексної взаємодії візуальних і звукових ефектів, реалізуються за допомогою інтерактивного програмного забезпечення; використання технічних і програмних засобів забезпечують об'єднання тексту, звуку, графіки, фото, відео в одному цифровому відтворенні [3].

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Упровадження у профорієнтаційну діяльність вчителя трудового навчання та технологій мультимедійних засобів, інформаційно-комунікаційних технологій і мережаних ресурсів дає можливість посилити практичну спрямованість шкільного предмета «Технології» та активізувати процес професійного самовизначення учнів старшої школи.

При створенні мультимедійних презентацій необхідно враховувати таку послідовність: мотивація, постановка навчальної, профорієнтаційної і виховної мети, створення передумов до сприйняття навчального матеріалу та актуальних відомостей про професії, подання самої інформації та її об'єктивне оцінювання. У процесі розробки сценарію презентації потрібно враховувати не тільки

загальнопедагогічні принципи, але і специфічні принципи профорієнтації та використання комп'ютерних мультимедійних продуктів у роботі з учнівською молоддю.

Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на вдосконалення методики використання мультимедійних технологій у профорієнтаційній роботі із старшокласниками не лише на уроках технологій, а й у позаурочний час, що допоможе вчителю у практичній діяльності, а старшокласникам – свідомо вибрати майбутню професію і зайняти гідне місце у суспільстві.

Список використаної літератури

- 1.Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте (психологическое исследование) / Л. И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – 452 с.
- 2.Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: [навч.-метод. посіб. / за ред. О. М. Коберника, Г. В. Терещука]. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 212 с.
- 3.Молянинова О. Г. Мультимедиа в образовании: Монография / О. Г. Молянинова. – Красноярск: КрГУ, 2002. – 300 с.
- 4.Сидоренко В. К. Системний підхід до визначення компонентів профорієнтаційної роботи з молоддю / В. К. Сидоренко, В.Б. Харламенко // Науковий вісник НАУ. – К.: НПУ, 2000. – Вип. 30. – С. 230 – 238.
- 5.Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання: навч. посіб. / Д. О. Тхоржевський. – Ч. 2. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – 186 с.
- 6.Царенко О. М. Оцінювання результатів профорієнтаційної діяльності вчителя технологій / О. М. Царенко // Наукові записки. – Випуск 11. – Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – Ч. 3 – С. 145–148.
- 7.Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій: навч. посібник / М. С. Янцур. – К.: ВД «Слово», 2012. – 464 с.